

- автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2009. 18 с. URL: <https://cutt.ly/zRt3T5c> (дата звернення: 16.02.2022).
11. Пропозиції до проекту Закону України «Про відшкодування втрат немайнового характеру (моральної шкоди)», внесеного народними депутатами України Калауром І. Р., Новіковим М. М., Павлішем П. В., Стефанчуком М. О., Корявченковим Ю. В., Ватрасом В. А., Федієнком О. П., Мережком О. О. (реєстр. № 3929 від 23.07.2020 р.) [Електронний ресурс]. 8 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-1898028.pdf (дата звернення: 16.02.2022).
12. Ткаченко Н. М. Удосконалення професійної підготовки судового експерта — важливий фактор розвитку експертної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 18. С. 203—214. DOI: 10.32353/khrife.2018.22 (дата звернення: 16.02.2022).

Світлана Павлівна Товкач,
науковий співробітник ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Мін'юсту України, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8382-4595>,
e-mail: svetlanatov2009@gmail.com

Сучасний стан питання групового позову в Україні

Svitlana Tovkach

Current State of the Issue of Group Lawsuits in Ukraine

Анотація. Розглянуто сучасний стан питання захисту прав та інтересів численного кола осіб в Україні, актуальність питання теоретичних досліджень, необхідність правового врегулювання на законодавчому рівні й запровадження інституту групового позову в судочинстві України.

Ключові слова: захист прав та інтересів численної групи осіб, груповий позов, інститут групового позову, судочинство.

Abstract. Current state of protection of rights and interests of a large number of people in Ukraine, urgency of theoretical research, the need for legal regulation at the legislative level and introduction of the institute of group lawsuits in litigation of Ukraine.

Keywords: protection of rights and interests of a large group of persons, group lawsuit, institute of group lawsuits, litigation.

Низкою судових реформ в Україні зроблено певні кроки до визначення можливості захисту прав та інтересів широкого кола осіб у суді. Як відомо, у світовій судовій практиці груповий позов є визнаним процесуальним засобом захисту прав та інтересів у суді численної групи осіб, адже концепція та форма інституту групового позову виникла в країнах прецедентного права. Сучасне розуміння інституту групового позову поширилося світом зі Сполучених Штатів Америки, після чого цей досвід адаптували правові системи Канади й Австралії, а згодом — країн Європи та Південної Америки.

У вітчизняній юридичній практиці можливість захисту в суді прав та інтересів численної групи осіб уперше виникла в нормах матеріального права. Так, у Законі України «Про захист прав споживачів» у редакції від 15.01.1994 р., ст. 26 мала вказівку на те, що об'єднання споживачів можуть звертатися до суду з позовами про визнання дій продавця, виробника або підприємства протиправними щодо невизначеного кола споживачів і припинення цих дій [1]. Однак, до 2010 р. такі справи в Україні не мали поширення

в судовій практиці, оскільки теоретичне розуміння сутності таких позовів спеціалістами юридичного профілю було недостатнім, не існувало специфічних процедур та інститутів у судочинстві щодо їх застосування в судовій практиці [2].

Сучасний інтенсивний розвиток суспільства, розвинення промисловості та ринкових відносин характеризується збільшенням небезпек, які можуть потенційно чи явно загрожувати життю та здоров'ю людей, що сприяє виникненню ситуацій, за яких можуть порушуватися права й інтереси значної кількості осіб. Зазначене зумовило потребу у приділенні особливої уваги науковим обґрунтуванням питань захисту інтересів і прав значної кількості осіб та застосування їх у судовій практиці.

Під час проведення 2017 р. судової реформи в Україні розробники оновленого Цивільного процесуального кодексу на етапі законопроекту анонсували вирішення питання групових позовів. Як відомо, в адміністративному судочинстві було запроваджено процедуру розгляду типових справ за спрощеним провадженням з урахуванням рішення у зразковій справі (§ 3 гл. 11 Кодексу адміністративного судочинства «Розгляд типових та зразкових справ»), що певною мірою можна розглядати як варіант судового захисту значної групи осіб [3]. Однак, на той час цивільне процесуальне законодавство не містило положень, що стосувалися б порядку розгляду групових позовів. Станом на сьогодні в чинному Цивільному процесуальному кодексі України ст. 188 «Об'єднання та роз'єднання позовів» лише містить положення, за якими суд може об'єднати позовні заяви різних позивачів до того самого відповідача [4].

Слід зазначити, що можливість захисту в суді прав та інтересів значного кола осіб також передбачена такими правовими нормами, як Конституція України, де у ст. 50 обумовлено право кожної людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [5]. За ст. 282 Цивільного кодексу України кожна фізична особа має право вимагати усунення небезпеки, створеної внаслідок підприємницької або іншої діяльності, яка загрожує життю та здоров'ю [6]. Відповідно до п. «з» ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» кожен громадянин України має право подати до суду позов на державний орган, підприєм-

ство, установу, організацію й особу про відшкодування шкоди, завданої здоров'ю та майну такого громадянина внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище [7].

Запровадження в Україні інституту групового позову у правовій системі є предметом багатьох наукових досліджень та обговорень на науково-практичних заходах, за результатами яких можна дійти висновку про потребу подальшого правового врегулювання питання групового позову та нагального впровадження його у вітчизняне судочинство.

2019 р. до Верховної Ради України було подано проєкт закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо групових позовів про захист прав споживачів, права на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище, який мав забезпечити захист прав та інтересів значної групи осіб. Однак згаданий законопроект було відкликано [8].

Отже, питання можливості захисту в суді прав та інтересів значної групи осіб в Україні до сьогодні потребує подальших теоретичних досліджень, правового врегулювання на законодавчому рівні й адаптування законодавства України до законодавства Європейського Союзу, зважаючи на євроінтеграційні процеси в країні, із метою подальшого запровадження інституту групового позову в судочинстві нашої держави.

Перелік джерел посилання

1. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
2. Степаненко Т. В. Групові позови в Україні: правове врегулювання, судова практика та законодавчі перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 174—177. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-10/43 (дата звернення: 10.02.2022).
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20220101#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 10.02.2022).

5. Конституція України : прийнята Законом України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
7. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 10.02.2022).
8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо групових позовів про захист прав споживачів, права на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище» [Електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH7XW00A?an=2> (дата звернення: 10.02.2022).

Валентин Миколайович Фесюнін,
кандидат юридичних наук, доцент, завідувач лабораторії економічних, товарознавчих, психологічних досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності ННЦ «ІСІ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7458-370X>, e-mail: fesiunin2001@gmail.com

Тетяна Григорівна Харіна,
науковий співробітник лабораторії економічних, товарознавчих, психологічних досліджень та досліджень об'єктів інтелектуальної власності ННЦ «ІСІ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8482-2639>, e-mail: larinatiana111@gmail.com

Проблемні питання судово-психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди

Valentyn Fesiunin, Tetiana Kharina
Problematic Issues of Forensic Psychological Examination in Cases Involving Claims on Compensation for Moral Damage

***Анотація.** Проаналізовано спеціальну літературу й експертну практику, розглянуто основні причини проблем, що виникають під час виконання завдань судово-психологічної експертизи з визначення орієнтовного розміру компенсації за завдані особі страждання у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди.*

***Ключові слова:** моральна шкода, висновок експерта, судово-експертна діяльність.*

***Abstract.** Special literature and forensic expert practice have been analyzed, the main causes of problems arising while fulfillment of tasks of forensic psychological examination to determine the approximate amount of compensation for suffering inflicted to a person in cases involving claims on compensation for moral damage have been outlined.*

***Keywords:** moral damage, expert conclusion, forensic activity.*

Сьогодні в експертному середовищі найбільш актуально й дискусійно постала тема судово-психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди. Попри впровадження 2019 р. Методики психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (далі — *Методика*) [1], авторами якої є експерти-психологи зі значним досвідом роботи, донині